

Gezag¹

Timothy Radcliffe OP – 5^e meditatie op 3 oktober 2023

Er kan geen vruchtbaar gesprek tussen ons plaatsvinden tenzij we erkennen dat ieder van ons met gezag spreekt. We zijn allemaal in Christus gedoopt: priester, profeet en koning. De Internationale Theologische Commissie voor de sensus fidei citeert Johannes: 'Jullie zijn gezalfd door de Heilige, en jullie hebben allemaal kennis', 'de zalving die jullie van [Christus] hebben ontvangen, blijft in jullie, en dus hebben jullie niemand nodig om jullie te onderwijzen', 'zijn zalving leert u over alle dingen' (1Joh 2:20, 27).

Veel leken zijn tijdens de voorbereiding van deze synode verbaasd geweest toen ze merkten dat er voor het eerst naar hen werd geluisterd. Ze hadden aan hun eigen gezag getwijfeld en vroegen: 'Kan ik echt iets aanbieden?' (B.2.53). Maar het zijn niet alleen de leken die geen gezag hebben. De hele Kerk wordt geteisterd door een gezagscrisis. Een Aziatische aartsbisschop klaagde dat hij geen gezag had. Hij zei: 'De priesters zijn allemaal onafhankelijke baronnen, die geen notitie van mij nemen.' Ook veel priesters zeggen dat ze alle gezag hebben verloren. De crisis rond seksueel misbruik heeft ons in diskrediet gebracht.

Onze hele wereld lijdt aan een gezagscrisis. Alle instituties hebben hun gezag verloren. Politici, de wet, de pers hebben allemaal het gevoel gehad dat het gezag wegebde. Gezag lijkt altijd van andere mensen te zijn: óf dictators die op veel plekken aan de macht komen, óf de nieuwe media, óf beroemdheden en influencers. De wereld hongert naar stemmen die met gezag zullen spreken over de betekenis van ons leven. Gevaarlijke stemmen dreigen het vacuüm op te vullen. Het is een wereld die niet wordt aangedreven door gezag, maar door contracten – zelfs in het gezin, de universiteit en de kerk.

Dus hoe kan de Kerk het gezag terugkrijgen en spreken tot onze wereld die hongert naar stemmen die waar klinken? Lukas vertelt ons dat toen Jezus onderwees, 'ze verbaasd waren over zijn onderwijs, omdat hij met gezag sprak' (Lukas 4:32). Hij beveelt de demonen en zij gehoorzamen. Zelfs de wind en de zee gehoorzamen hem. Hij heeft zelfs de bevoegdheid om zijn overleden vriend tot leven te roepen: 'Lazarus, kom naar buiten.' (Johannes 11.43). Bijna de laatste woorden van het Matteüsevangelie: 'Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.' Maar halverwege de synoptische evangeliën, in Caesarea Filippi, is er een enorme gezagscrisis, waarbij onze hedendaagse crisis op niets lijkt! Hij vertelt aan zijn naaste vrienden dat hij naar Jeruzalem moet gaan, waar hij zal lijden, sterven en weer zal opstaan. Ze aanvaarden zijn woord niet. Dus neemt Jezus hen mee de berg op en ondergaat hij voor hun ogen een transfiguratie. Zijn gezag wordt geopenbaard door het prisma van zijn glorie en het getuigenis van Mozes en Elia. Het is een gezag dat hun oren en ogen, hun hart en hun geest raakt. Hun verbeelding! Nu luisteren ze eindelijk naar hem!

Petrus is vervuld van vreugde: Het is goed voor ons om hier te zijn. Zoals Teilhard de Chardin in een beroemde uitspraak zei: 'Vreugde is het onfeilbare teken van de aanwezigheid van God'. Dit is de vreugde waar zuster Maria Ignazia vanochtend over sprak, de vreugde van Maria. Zonder vreugde heeft niemand van ons enig gezag. Niemand gelooft een ellendige christen! In de Transfiguratie vloeit deze vreugde voort uit drie bronnen: schoonheid, goedheid en waarheid. We zouden andere vormen van gezag kunnen noemen. In het Instrumentum Laboris wordt het gezag van de armen benadrukt. Er is het gezag van de traditie en van de hiërarchie met haar bediening van eenheid.

¹ Vertaling van Gerard Mathijssen OSB. Bron: <https://www.abdijvanegmond.nl/conferentie-t-radcliffe-deel-5/>

Wat ik vanmorgen zou willen suggereren is dat gezag veelvoudig is en elkaar wederzijds versterkt. Er hoeft geen concurrentie te zijn, alsof de leken alleen meer gezag kunnen hebben als de bisschoppen minder hebben, of de zogenaamde conservatieven strijden om gezag met progressieven. We zouden in de verleiding kunnen komen om vuur af te roepen op degenen die we zien als tegenstanders van ons, zoals de leerlingen in het evangelie van vandaag (Lucas 9. 51 – 56). Maar in de Drie-eenheid is er geen rivaliteit. De Vader en de Zoon en de Heilige Geest concurreren niet om macht, net zoals er geen concurrentie is tussen onze vier evangeliën. We zullen met gezag tot onze verloren wereld spreken als we in deze synode de competitieve bestaansvormen overstijgen. Dan zal de wereld de stem herkennen van de herder die hen tot leven roept. Laten we naar dit tafereel op de berg kijken en de interactie tussen verschillende vormen van gezag bezien.

Schoonheid

Ten eerste is er schoonheid of glorie. De twee zijn vrijwel synoniem in het Hebreeuws. Bisschop Robert Barron heeft ergens gezegd – en vergeef mij, bisschop Bob, als ik u verkeerd citeer – dat schoonheid mensen kan bereiken die andere vormen van gezag afwijzen. Een morele visie kan als moralistisch worden ervaren: 'Hoe durf je mij te vertellen hoe ik mijn leven moet leiden?' Het gezag van de doctrine kan als onderdrukkend worden afgewezen. 'Hoe durf je mij te vertellen wat ik ervan moet denken?' Maar schoonheid heeft een gezag dat onze intieme vrijheid raakt. Schoonheid opent onze verbeelding voor het transcendente, het thuisland waar we naar verlangen. De jezuïetendichter Gerard Manley Hopkins noemt God 'het zelf van schoonheid en de gever van schoonheid'.^[1] Thomas van Aquino zegt dat schoonheid het uiteindelijke einde van ons leven onthult, zoals het doel waarop de boogschutter mikt^[2].

Geen wonder dat Petrus niet weet wat hij moet zeggen. Schoonheid brengt ons verder dan woorden. Er wordt beweerd dat elke adolescent enige ervaring heeft met transcendente schoonheid. Als ze geen gidsen hebben, zoals de leerlingen Mozes en Elia hadden, gaat het moment voorbij. Toen ik een zestienjarige jongen was op een benedictijnse school, had ik zo'n moment in de grote abdijkerk, en ik had wijze monniken om me het te helpen verstaan. Maar niet alle schoonheid spreekt van God. Nazi-leiders hielden van klassieke muziek. Op de feestdag van de Transfiguratie werd een atoombom op Hiroshima geworpen in een afschuwelijke parodie op het goddelijke licht. Schoonheid kan bedriegen en verleiden. Jezus zei: 'Wee jullie, schriftgeleerden en Farizeeën, huichelaars! Want jullie zijn als witgekalkte graven die er van buiten inderdaad mooi uitzien, maar van binnen vol doodsbeenderen en allerlei onreinheid zijn.' (Matteüs 23.27).

Maar de goddelijke schoonheid op de berg zal buiten de heilige stad schijnen wanneer de glorie van de Heer aan het kruis zal worden geopenbaard. Gods schoonheid komt het meest stralend tot uiting in wat het meest lelijk lijkt. Men moet naar de plaatsen van lijden gaan om een glimp op te vangen van de schoonheid van God.

Etty Hillesum, de joodse mystica die zich aangetrokken voelde tot het christendom, vond het zelfs in een nazi-concentratiekamp: 'Ik wil daar zijn midden in wat mensen 'horror' noemen en toch kunnen zeggen: 'Het leven is mooi'.^[3] Elke vernieuwing van de Kerk ging gepaard met een esthetische heropleving: orthodoxe iconografie, gregoriaans, contrareformatie-barok (niet mijn favoriet!). De Reformatie was gedeeltelijk een botsing van esthetische visies. Welke esthetische vernieuwing hebben we vandaag de dag nodig om een glimp van transcendentie te laten zien, vooral op plaatsen van verlatenheid en lijden? Hoe kunnen we de schoonheid van het kruis onthullen?

Toen de Dominicanen in de zestiende eeuw voor het eerst in Guatemala aankwamen, opende schoonheid de weg voor hen om het evangelie met de inheemse bevolking te delen. Ze weigerden de bescherming van de Spaanse conquistadores. De broeders leerden de plaatselijke

inheemse kooplieden christelijke liederen, die gezongen moesten worden terwijl ze door de bergen reisden om hun goederen te verkopen. Dit opende de weg voor de broeders die vervolgens veilig konden opklimmen naar de regio die nog steeds bekend staat als *Vera Paz*, Ware Vrede. Maar uiteindelijk kwamen de soldaten en doodden niet alleen de inheemse bevolking, maar ook onze broeders die hen probeerden te beschermen.

Welke liederen kunnen het nieuwe continent van de jongeren betreden? Wie zijn onze muzikanten en dichters? Schoonheid opent dus de verbeelding voor het onuitsprekelijke einde van de reis. Maar misschien komen wij net als Petrus in de verleiding om daar te blijven. Er zijn andere vormen van fantasierijk engagement nodig om ons de berg af te brengen voor de eerste synode op weg naar Jeruzalem. De discipelen krijgen twee uitleggers aangeboden van wat ze zien: Mozes en Elia, de Wet en de Profeten. Oftewel van goedheid en waarheid.

Goedheid

Mozes leidde Israël uit de slavernij naar de vrijheid. De Israëlieten wilden niet gaan. Ze hongerden naar de veiligheid van Egypte. Ze waren bang voor de vrijheid van de woestijn, net zoals de leerlingen bang waren om de reis naar Jeruzalem te maken. In *De gebroeders Karamazov* van Dostojevski beweert de Grootinquisiteur dat 'niets ooit ondraaglijker is geweest voor de mensheid en de samenleving dan de vrijheid... Uiteindelijk zullen ze hun vrijheid aan onze voeten leggen en tegen ons zeggen; 'Het is beter dat je ons tot slaaf maakt, maar geef ons te eten.'

De moed van de heiligen heeft gezag. Ze dagen ons uit om de weg op te gaan. Ze nodigen ons uit om met hen mee te gaan op het riskante avontuur van heiligheid. De heilige Teresa Benedicta van het Kruis werd geboren in een gelovig Joods gezin, maar werd als tiener atheïst. Maar toen ze bij toeval de autobiografie van St. Teresa van Avila oppakte, las ze die de hele nacht. Ze zei: 'Toen ik het boek uit had, zei ik tegen mezelf: dit is de waarheid.' Dit leidde haar tot de dood in Auschwitz. Dat is het gezag van heiligheid. Het nodigt ons uit om de controle over ons leven los te laten en God God te laten zijn.

Het populairste boek van de twintigste eeuw was *The Lord of the Rings* van J.R.R. Tolkien. Het is een diep katholieke roman. Hij beweerde dat het het verhaal van de Eucharistie was. De martelaren waren de eerste 'gezagsdragers' in de Kerk, omdat zij moedig alles gaven. G. K. Chesterton zei: 'Moed is bijna een contradictio in terminis. Het betekent een sterk verlangen om te leven in de vorm van bereidheid om te sterven.'^[4] Zijn we bang om de gevaarlijke uitdaging van ons geloof aan te bieden? Herbert McCabe OP zei: 'Als je liefde hebt, zul je gekwetst worden, misschien wel gedood. Als je niet liefde hebt, ben je al dood.' Jonge mensen voelen zich niet aangetrokken tot ons geloof als we het domesticeren.

'Volmaakte liefde drijft angst uit.' (1 Johannes 4:18). Broeder Michael Anthony Perry OFM, voormalig minister-generaal van de Franciscanen, zei: 'Door de doop hebben we afstand gedaan van het recht om angst te hebben.'^[5] Ik zou zeggen dat we afstand hebben gedaan van het recht om *verslaafd* te zijn aan angst. De moedigen kennen angst. We zullen alleen gezag hebben in onze angstige wereld als men ziet dat we alles riskeren. Toen onze Europese broeders en zusters vierhonderd jaar geleden het evangelie in Azië gingen prediken, stierf de helft van hen voordat ze arriveerden door ziekte, schipbreuk en piraterij. Zouden we hun waanzinnige moed hebben? Henri Burin de Roziers (1930-2017) was een Franse Dominicaanse advocaat gevestigd in het Braziliaanse Amazonegebied. Hij daagde de grote landeigenaren voor het gerecht die de armen vaak tot slaaf maakten, hen dwong op hun uitgestrekte landgoederen te werken en die hen vermoordden als ze probeerden te ontsnappen. Henri ontving talloze doodsb bedreigingen. Hij kreeg politiebescherming aangeboden, maar hij wist dat zij hoogstwaarschijnlijk degenen zouden zijn die hem zouden vermoorden. Toen ik bij hem logeerde, bood hij mij zijn kamer voor de nacht

aan. De volgende dag vertelde hij me dat hij niet kon slapen voor het geval ze hem zouden komen halen en mij per ongeluk te pakken zouden krijgen!

Het gezag van schoonheid spreekt dus over het einde van de reis, het thuisland dat we nog nooit hebben gezien. Het gezag van heiligheid spreekt over de reis die we moeten maken als we willen aankomen. Het is het gezag van degenen die hun leven weggeven. De Ierse dichter Pádraig Pearse verklaarde: 'Ik heb de prachtige jaren verspild die de Heer God aan mijn jeugd heeft gegeven – door onmogelijke dingen te proberen, en deze alleen al de moeite waard te achten. Heer, als ik de jaren had, zou ik ze opnieuw verspillen. Ik gooi ze van mij af.'^[6]

Waarheid

Dan is er Elia. De profeten vertellen de waarheid. Hij doorzag de fantasieën van de profeten van Ba'al en hoorde de stille, zachte stem van stilte op de berg. Veritas, Waarheid, het motto van de Dominicaanse Orde. Het trok me al naar de Dominicanen voordat ik er een ontmoette, wat misschien wat misschien maar goed was!

Onze wereld heeft de liefde voor de waarheid verleerd: nepnieuws, wilde beweringen op internet, gekke complottheorieën. Toch ligt in de mensheid een onuitroeibaar instinct voor de waarheid verborgen, en wanneer zij, de waarheid, wordt gezegd, heeft zij toch nog een laatste beetje gezag. Het Instrumentum Laboris is niet bang om eerlijk te zijn over de uitdagingen die we moeten aanpakken. Het spreekt openlijk over de hoop en het verdriet, de woede en de vreugde van het Volk van God. Hoe kunnen we mensen trekken naar Hem die de Waarheid is als we niet eerlijk zijn over onszelf?

Laat me slechts twee manieren noemen waarop dit profetisch overdragen van de waarheid uitspreken nodig is. In de eerste plaats door naar waarheid te spreken over de vreugden en het lijden van de wereld. In Hispaniola had Bartolome de Las Casas een leven van middelmatigheid geleid, tot hij de preek las van Antonio de Montesinos OP in de advent van 1511, waarin hij de conquistadores confronteerde met hun handelwijze om de inheemse bevolking tot slaven te maken: 'Vertel me, met welk recht of volgens welke interpretatie van gerechtigheid houdt u deze Indianen in zo'n wrede en verschrikkelijke dienstbaarheid? Op grond van welk gezag hebt u zulke verfoeilijke oorlogen gevoerd tegen mensen die ooit zo rustig en vredig in hun eigen land leefden? Las Casas las dit, wist dat het waar was en bekeerde zich. Daarom zullen we tijdens deze synode luisteren naar mensen die waarheidsgetrouw zullen spreken over 'de vreugde en de hoop, het verdriet en de angst van de mensen van onze tijd' (Gaudium et Spes 1).

Voor de waarheid hebben we ook objectieve intellectuele toelichting nodig die weerstand biedt aan onze verleiding om het Woord van God en de leringen van de Kerk voor onze eigen doeleinden te gebruiken. 'God moet gelijk hebben, want hij is het met mij eens!'. Bijbelgeleerden brengen ons bijvoorbeeld terug naar de oorspronkelijke teksten in hun vreemdheid, hun andersheid. Toen ik in het ziekenhuis lag, zei een verpleger tegen mij dat hij wenste dat hij Latijn kende, zodat hij de Bijbel in de oorspronkelijke taal kon lezen. Ik zei niks! Echte geleerden verzetten zich tegen elke simplistische poging om de Schriften of tradities in te zetten voor onze persoonlijke campagnes. Gods Woord behoort God toe. Luister naar hem. Wij bezitten de waarheid niet. De waarheid bezit ons.

Alle liefde opent ons voor de waarheid van de ander. We ontdekken hoe ze in zekere zin onkenbaar blijven. Wij kunnen ze niet in bezit nemen en voor onze doeleinden gebruiken. We houden van hen in hun anders-zijn, in hun oncontroleerbare vrijheid.

Dus op de berg van de Transfiguratie zien we dat verschillende vormen van gezag worden ingeroepen om de leerlingen voorbij de grote autoriteitscrisis van Caesarea Filippi te leiden. Dit alles en nog veel meer is noodzakelijk. Zonder waarheid kan schoonheid inhoudsloos zijn. Zoals iemand zei: 'Wat schoonheid is voor waarheid, is lekkere smaak voor eten.' Zonder goedheid kan

schoonheid bedriegen. Goedheid zonder waarheid vervalt in sentimentaliteit. Waarheid zonder goedheid leidt tot de Inquisitie. De heilige John Henry Newman sprak prachtig over de vele vormen van gezag, van bestuur, rede en ervaring.

We hebben allemaal gezag, maar verschillend. Newman schreef dat als het gezag van de overheid absoluut wordt, het tiranniek zal zijn. Als de rede de enige vorm van gezag wordt, vervallen we in dor rationalisme. Als religieuze ervaring de enige vorm van gezag is, zal bijgeloof winnen. Een synode is als een orkest, waarbij verschillende instrumenten hun eigen muziek hebben. Dit is de reden waarom de jezüitentraditie van onderscheiding zo vruchtbaar is. De waarheid wordt niet bereikt door een meerderheid van stemmen, net zo min als een orkest of een voetbalteam geleid wordt door te stemmen!

Het gezag van leiderschap zorgt er zeker voor dat het gesprek in de Kerk vruchtbaar is, dat geen enkele stem de andere domineert en overstemt. Het onderscheidt de verborgen harmonie. Jonathan Sacks, opperrabbin van Groot-Brittannië, schreef. 'In turbulente tijden is er voor religieuze leiders een bijna overweldigende verleiding om de confrontatie aan te gaan. Niet alleen moet de waarheid worden verkondigd, maar ook de onwaarheid moet aan de kaak worden gesteld. Keuzes moeten als duidelijke verdeeldheid worden geformuleerd. Niet veroordelen is vergoelijken.' Maar, zo beweert hij, 'een profeet hoort niet één imperatief maar twee: leiding en mededogen, liefde voor de waarheid en een blijvende solidariteit met degenen voor wie die waarheid overschaduwd is. Het in stand houden van de traditie en tegelijkertijd het verdedigen van degenen die anderen veroordelen, is de moeilijke, noodzakelijke taak van religieus leiderschap in een niet-religieus tijdperk. [7]'

Alle kracht komt van onze Drie-enige God, degene in wie alles wordt gedeeld. De Italiaanse theoloog Leonardo Paris beweert: 'De Vader deelt zijn macht. Met iedereen. En hij configureert alle macht als gedeeld... Het is niet langer mogelijk om Paulus te citeren: "Er is geen Jood of Griek meer; er is geen slaaf of vrije; er is geen man en vrouw; allen tezamen zijt gij één in Christus Jezus" (Gal 3,28) – en een beroep doen op synodaliteit zonder te erkennen dat dit betekent dat we concrete historische vormen moeten vinden, zodat wordt erkend dat iedereen de macht bezit die de Vader hem of haar heeft willen toevertrouwen.[8]'

Als de kerk werkelijk een gemeenschap van wederzijdse versterking en vertrouwen wordt, zullen we met het gezag van de Heer spreken. Het zal pijnlijk en mooi zijn om zo'n kerk te worden. Dit is waar we tijdens de laatste conferentie naar zullen kijken.

Noten

[1] 'De gouden echo'

[2] ST III. 45

[3] Een onderbroken leven: de dagboeken en brieven van Etty Hillesum 1941 – 43, Persephone Books, Londen, 2007, p. 276

[4] Orthodoxie Londen 1996 p.134

[5] Benotti p.66

[6] Geciteerd door kardinaal Murphy-O'Connor, 'Vijftigste verjaardag van het priesterschap', in Daniel P. Cronin, Priesthood: A Life Open to Christ (St Pauls Publishing, Londen, 2009), p. 134.

[7] 'Elijah en de stille, kleine stem', www.rabbisacks.org/covenant-conversation/pinchas/elijah-and-the-still-small-voice

[8] Leonardo Paris, L'erede. Una cristologia, Queriniana, 2021, blz. 220-221. Binnenkort in het Engels uitgegeven door Brill, met een voorwoord van Massimo Faggioli.

De meditatie van Timothy Radcliffe OP is terug te zien op <https://www.youtube.com/watch?v=TGNlcerqhHE>.